

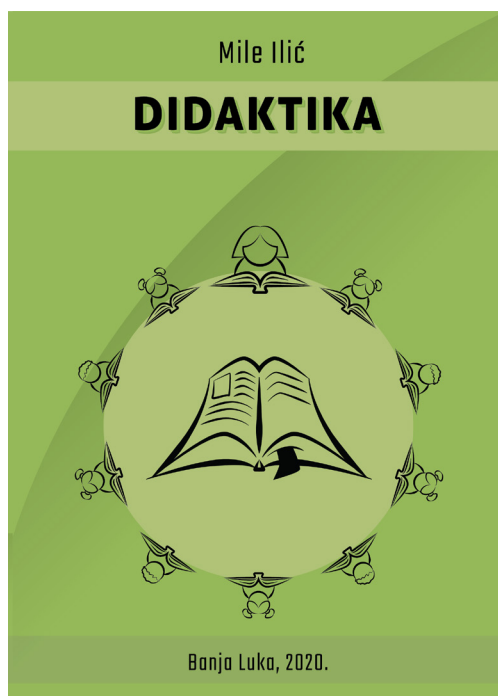
ОРИГИНАЛНИ НАУЧНИ ДОПРИНОС РАЗВОЈУ ДИДАКТИКЕ И ИНОВИРАЊУ НАСТАВЕ

(Илић, М. (2020). *Дидактика*. Бања Лука: Филозофски факултет.)

Љиљана Јерковић

Универзитет у Бањој Луци, Филозофски факултет

ljiljana.jerkovic@ff.unibl.org

Текуће године у издању Филозофског факултета Универзитета у Бањој Луци, публикован је савремени уџбеник познатог универзитетског професора, креативног истраживача и изразито продуктивног и оригиналног писца педагошко-психолошких и дидактичко-методичких дјела др

Миле Илића под насловом *Дидактика*. У питању је први уџбеник дидактике на простору БиХ.

Поред *Предговора*, *Индекса имена*, *Индекса појмова*, *Литературе* и *Прилога* структуриран је у 14 садржајно-логички повезаних и студиозно написаних поглавља. Респектујући критериј општост – конкретност („лијевак“), аутор полази од најопштијих питања дидактике – педагошке научне дисциплине до конкретних и оперативних питања наставе.

У *првом поглављу* аутор критички разматра досадашње покушаје одређења појма дидактике и исти одређује потпуније, апострофирајући да је ријеч о педагошко-андрагошкој дисциплини чији предмет није само настава, него и остали облици образовања. Разматра важно питање настанка и развоја дидактике, експлицирајући периоде развоја дидактике (преднаучни и научни). У истом поглављу аутор расвјетљава: специфичности методологије дидактичких истраживања, међузависне начине развоја дидактичке термино-

логије, успоне и слабости („странпутице“) у рјешавању темељних епистемолошких питања дидактике, дomete, циљ, задатке, те мјесто дидактике у систему наука.

У *другом њојлављу* др Миле Илић по први пут одређује и примјерима илуструје сљедеће појмове: дидактичка теорија и метатеорија, дидактичка хипотеза, дидактичка парадигма, дидактички конструкт и дидактички закон. Он критички разматра однос између дидактичке теорије, дидактичке метатеорије и наставне праксе, образлаже различите класификације теорија, те апострофира суштину најпознатијих посебних дидактичких теорија.

У *трећем њојлављу* аутор према различитим критеријумима класификује врсте наставе, а у *четвртном* студиозно експлицира однос наставе и развоја ученика. Наиме истичући слабости когнитивистичке теорије (Пијаже) и теорије идентичности наставе и развоја (Џејмс), аутор с правом истиче вриједност теорије развијајуће наставе чије темеље је поставио Виготски. Критички и недвосмислено указује на слабости досадашњих покушаја теоријског утемељења и експерименталне верификације система развијајуће наставе колектива Занкова, те научне вриједности истраживања такве наставе у пројекту истраживачког тима Ељкоњина и Давидова.

У *петом њојлављу* аутор разматра питање васпитања у настави. Компаративно приказује услове, оријентације и одреднице васпитања, те комуникацију и обиљежја учења и поуча-

вања у традиционалној и савременој настави. Детаљно експлицира специфичности интелектуалног, моралног, физичког, естетског, грађанског и других компоненти васпитања у савременој настави, те способности стваралачког и критичког мишљења ученика.

Суштина процеса и исхода иновативне наставе експлицирана је у *шестом њојлављу*. Аутор истиче смисао и важност конструктивистичког приступа у процесима учења и дјелотворног поучавања, стимулисања развоја способности критичког мишљења, емоција, те маште и креативности ученика у настави. Не изоставља ни питање мотивације ученика у традиционалној и иновативној настави.

У *седмом њојлављу* по први пут је експлицирана разлика између општег циља (смисла) наставе, посебних циљева (задатака) наставе и појединачних циљева (исхода) наставе. Апострофиране су функције циља, те његова зависност од доминирајућих карактеристика друштвено-економских односа и цивилизацијских токова одређене историјске и педагошке епохе. Потпуније је одређен циљ (смисао) савремене наставе. Цјеловитијем разумијевању и разликовању посебних циљева (задатака) и појединачних циљева (очекиваних исхода) наставе могу помоћи конкретни примјери истих.

У *осмом њојлављу* аутор студиозно експлицира суштину дидактичких закона, принципа и правила, те наводи конкретне примјере настав-

них ситуација у којима се респектују комплементарни дидактички принципи и из њих изведена дидактичка правила.

У *деветом* поглављу др Миле Илић се бави питањем фактора наставе (ученик, наставник, наставни садржаји и материјално-техничка основа наставе). Апострофира позицију и активности ученика у настави (ученик – центар наставног процеса), те позицију, стил, активности и функције наставника у савременој настави. Респектујући савремена научна сазнања у свијету и код нас, расвјетљава улоге и изазове наставника у свјетлу савремених дидактичких парадигми (конструктивистичка, феноменолошка и рационалистичка). Аутор образлаже појам и суштину наставних садржаја, те начела избора и начине њиховог распоређивања у Наставном плану и програму. За разлику од досадашњих уџбеника дидактике, аутор у својој *Дидактици* поставља и експлицира питање дидактичких основа и васпитних вриједности разматрања контраверзних наставних садржаја. Поред уобичајених питања материјално-техничке основе наставе, у овој *Дидактици* се по први пут образлажу културно-подржавајућа средства у дидактичким парадигмама и савременим наставним системима који имају развијајући карактер.

У *десетом* и *једанаестом* поглављу детаљно су расвјетљени облици и методе наставног рада, њихове предности и недостаци, те конкретни примјери примјене истих у конкретним наставним ситуацијама.

У *дванаестом* поглављу потпуније него у досадашњој дидактичкој литератури расвјетљен је појам наставног система. Образложена су обиљежја, предности и недостаци система традиционалне наставе, те система иновативне наставе (хеуристичка, програмирана, компјутеризована, егземпларна, индивидуално планирана, контекстуализована, тимска, интегрисана, инклузивна, респонбилна, менторска и аутодидактички рад). Теоријске основе и дидактичко-методичка обиљежја контекстуализоване и индивидуално планиране наставе по први пут су у дидактичкој литератури експлицирани у *Дидактици* Миле Илића. Неки од наставних система су илустровани прикладним вјежбама, а неки моделима писаних припрема у *Прилозима*.

У *тринаестом* поглављу аутор детаљно образлаже глобалне етапе иновативне наставе. По први пут у односу на друге уџбенике дидактике, образложено је планирање и припремање иновативне наставе у обрнутом дизајну које је усмјерено на стицање трајније вриједних знања, вјештина, навика и способности ученика. Образложене су и остале етапе у макроструктури наставног процеса (увођење ученика у наставни рад, усвајање нових програмских садржаја, понављање, вјежбање и вредновање), те микроструктура и организација наставног часа.

Обиљежја наставе у специфичним амбијентима (настава у комбинованим одјељењима, у школи у природи и настава и послџенаставни рад у

школи са продуженим боравком ученика) образложена су у *чейрнаесїом ѿоїлављу*.

Уџбеник је обogaћен *Прилозима* који садрже примјере модела писаних припрема за наставу неколико иновативних наставних система. Тиме је истакнута и његова практична (апликативна) вриједност. Садржи и *Индекс имена* и *Индекс ѿојмова*. Аутор је, такође, користио релевантну савремену и незаобилазну дидактичку литературу старијег датума.

Универзитетски уџбеник *Дидактика* проф. др Миле Илића је оригинално научно дјело и немјерљив допринос дидактици. Познаваоце ове педагошке научне дисциплине аутор покушава дистанцирати од конзервативних и застарјелих схватања темељних питања поменути науке, те их, у складу са савременим научним сазнањима, настоји стимулисати на промишљање о могућностима стваралачког унапређивања процеса и исхода наставе и образовања. Сам назив дидактика је у својој суштини противрјечан јер њиме није изражена сложеност и динамика процеса савремене наставе и других форми образовања (ваннаставног, дуалног, умјетничког, ваншколског, те општег и стручног самообразовања). У досадашњим уџбеницима дидактике претежно се једнострано апострофирају или процеси поучавања или процеси учења у настави. Они који истичу процесе поучавања, „ухваћени су у замку“ самог термина *дигакѿиика* који је настао од ријечи: 1. *didaskein* (поучавати, обучавати), 2. *didaktikos*

(поучен, обучен) и 3. *didaskalos* (учитељ). Опет други, педоцентристички оријентисани дидактичари, занемарују такве процесе поучавања, па у први план стављају процесе учења. Аутор овог уџбеника с правом апострофира комплементарност процеса учења и дјелотворног поучавања који у различитим наставним системима на својеврстан начин доприносе стицању трајније вриједних знања, вјештина и навика, те оптималном развијању способности ученика.

Проф. др Миле Илић је први дидактичар који указује на генезу и релативност основне дидактичке терминологије (настава, ученик, наставник) у зависности од педагошке епохе у којој се користила, на „лице и наличје“ кориштења „туђица“ у дидактици, те на оправданост или неоправданост стварања нове дидактичке терминологије.

Аутор *Дидактике* сумња у ниво развијености научне критике у дидактици, те с правом апострофира експанзију квазинаучних радова у којима доминира произвољност, дилетантизам, фразеологија, стереотипност и скрибоманија, те занемаривање радова трајније научне вриједности.

У досадашњој дидактичкој литератури није било покушаја одређења појмова: дидактичка теорија и метатеорија, дидактичка хипотеза, дидактичка парадигма, дидактички конструкт и дидактички закон. У *Дидактици* др Миле Илића ови појмови су прецизно дефинисани и илустровани прикладним примјерима.

Исто можемо рећи за појмовно одређење циљева наставе: општих, посебних и појединачних.

У новој *Дидактици* апострофирана је неопходност просоцијалне и хуманистичке вриједности наставе која се постиже унапређивањем васпитних компоненти наставе, њених процеса и динамизама. Уочљиво је ауторово преферирање нових дидактичких парадигми наставе (конструктивистичка и феноменолошка) на чијим полазиштима су углавном утемељена обиљежја савремених наставних система. Акцентујући конструктивистички приступ настави, аутор истиче важност стимулација развоја способности критичког мишљења, емоција, маште и креативности ученика у настави, те његове унутрашње мотивације. Наглашавајући феноменолошки приступ у настави, он указује на значај холистичког поимања личности ученика, његовог развоја, процеса учења и дјелотворног поучавања, те уважавања његове аутентичне појавности.

Новина коју доноси *Дидактика* проф. др Миле Илића је очигледна у односу на све досадашње уџбенике дидактике. Међутим, аутор не занемарује ни уобичајена, а увијек актуелна питања наставе или подручја дидактике, као што су: дидактички закони, принципи и правила, фактори наставе, облици и методе наставног рада, те ток наставног рада.

Савремени универзитетски уџбеник проф. др Миле Илића *Дидактика* је непроцјењив допринос истоименој научној дисциплини. Настала

је као „круна“ ауторовог дугогодишњег проучавања и истраживања темељних питања ове науке, али и наставе и образовања.

Са изразитим задовољством овај несвакидашњи уџбеник препоручујем теоретичарима педагошке науке, истраживачима, просвјетним савјетницима, педагошким руководиоцима, наставницима (основношколским, средњошколским и универзитетским), студентима педагогије, студентима студијских програма на наставничким факултетима, те свима онима који се баве афирмацијом савремене наставе и образовања.